Lénárt Emese

Malom

Románcot szívott. Nagyapa kihúzta a szálat a dobozból, hosszú ujjaival végigsimította, és meggyújtotta. Rítus volt ez, a nap megkoronázása. A három műszaké, amit a gyár „fújással" jelzett reggel hatkor, délután kettőkor, meg este tízkor. Ebből lehetett tudni, hogy műszakváltás van, nagyapa pedig nemsokára hazatér vagy hamarosan munkába indul. Amíg dolgozott, a Jules Verne meg a Széchenyi Zsigmond köteteit a konyhaszekrényen hagyta, hogy a napi penzum után olvashassa őket. Senki se tudta, melyik tengeren jár, milyen kalandokba keveredik, amikor nem a kohászat exportszállításait irányítja a gyárkémények árnyékában néhány villamosmegállóval arrébb. Egyszer nagyanyám kézen fogott, felültetett a citromsárga járgányra, amit a nép csak „Bengálinak" hívott, és elcsörömpöltünk az üzem bejáratáig, mert meg akarta mutatni, hol dolgozik nagyapa. A „Bengáli" villamosnak annyi köze volt a Bangladesi Népi Köztársasághoz, hogy a színvonala hasonló volt az ázsiai járművekhez, például a zajtól helyben meg lehetett süketülni rajtuk. A Lenin Kohászati Művek egyes számú vaskapuja óriásként magasodott előttem. Amikor kinyílt, elcsigázott nők és férfiak özönlöttek kifelé, én meg csak szorítottam nagyanyám kezét, el ne engedje, mert féltem, örökre elsodor a martinkemencék mellett edzett emberáradat. A fal mellé álltunk, és vártam a csodát, talán mégis felbukkan közöttük nagyapa, hiszen itt van az unokája a kapu túloldalán, jólesne egy gombóc puncsfagyi, de csak az, amit nagyapa vesz kétforintosokból. Ekkorra már az egész gyárat egy éhes szörnyetegnek láttam, ami felzabálta nagyapát, pedig aznap is csak túlórázott. Nem akartam maradni tovább. Kapaszkodtam nagyanyámba, cibáltam a ruhája szélét, vigyen haza onnan. Szikrapróba – így mondta nagyapa, amikor a vizsgálni való acélt a köszörűhöz érintette. A korong ilyenkor egy rakás szemcsét szakított ki az anyagból, amit szikrázó fényjelenség kísért. Nagyapa az így keletkezett szikraképből azonnal megmondta az acél minőségét, a rossz összetételű anyaggal ugyanis a gyár sem járt jól, meg ő sem. Azt meg pontosan tudta, milyen, amikor számon kérik. Volt rá három éve, hogy megtapasztalja az orosz hadifogolytáborban, valahol az Isten háta mögött Moldovában, bőven a szikrapróbák előtt. Ott a ligetes, erdős sztyeppén tanult meg birkát és konzervet lopni, marhahólyagban napraforgóolajat csempészni, csalánból meg fenyőtűből levest készíteni, hogy éhen ne haljon. A vizes mellhártyagyulladást

így is telibe kapta, hála a cudar moldovai időjárásnak meg a fabarakknak. Fogolytársa, egy román orvos összetákolt eszközzel szívta le a vizet mellkasáról, különben ma a vasgyári temető helyett a kisinyovi erdőben lenne elföldelve, de ezekről hallgatott. Ahogy az újsághírekre se tett megjegyzést soha. A kényszermunka hozzászoktatta a csöndhöz, az élete múlt rajta. Keveset szólt akkor is, amikor malmozni tanított. Az ősi játék előtt szertartás volt a gombok kiválogatása, amit mindig együtt csináltunk. Addig rakosgattuk a szürke és a gyöngyház fényű gombokat ide-oda, amíg két, kilenc-kilenc darabból álló kupac össze nem gyűlt belőlük. A malmot ő rajzolta meg egy vastag kartonlapra grafitceruzával. Cseréről szó se lehetett, minden játéknál ugyanezt a táblát használtuk. – Figyelj oda, hogyan rakod fel a bábuidat, mert bekerítelek, és leszedem őket – pirított rám nagyapa, aztán elhallgatott. Nézte, amíg minden gombom felkerül a négyzetháló kilenc pontjára, majd elkezdtük a játékot. Szerettem volna, ha ez az ősz, hullámos hajú varázsló gondolkodás közben beszél hozzám, beavat a titkaiba, de csak a keze árulkodott arról, amit akkor még nem tudhattam. A moldovai erdőirtásról, az orosz vagonrakodásról és olajkészítésről, a csalántépésről, a nemesacélgyártásról, a rengeteg dohányról, életről és halálról, Moldovától a diósgyőri Bandi heverőig, amin malmoztunk. Nem szólt egy szót se, csak játszott. A végén bökte ki, amikor az összes gombomat kiütötte, hogy mindig jegyezzem meg, amit a játék elején mond, mert onnantól nem segít. Újrakezdtük. Felraktuk a kilenc-kilenc gombot, és elkezdődött a csiki-csuki, ami azt jelentette, hogy egyetlen gomb húzogatásával malmot csináltam, és leszedegettem a bábuit. – Ehhez nem kell sok ész, hogy megnyerd vele a kört, ebben így semmi fifika nincs – dünnyögte az orra alá. – Okosan rakd fel a gombjaidat – fűzte hozzá immár másodszorra, de most a bábuival szabályosan bekerített. Legalább négy helyre léphetett, malmot csinált, így ment ez egészen addig, amíg egyetlen gombom sem maradt a táblán. – Addig fogunk játszani, amíg meg nem tanulod a leckét. – Zárta rövidre a tanításomat –, majd hosszú időre újra elhallgatott. Ilyenkor nem zavart minket senki, még nagymama sem mert a keskeny heverő körül sündörögni. Az utolsó nyár fülledt meleggel és sok esővel érkezett, a langyos csapadék felfrissítette a poros utcákat, a hegyek felől gomolygó párafüggöny ereszkedett a házak fölé. Nagymama aznap délután lekváros buktát sütött, sűrű házi szilvalekvárral a közepén, nagyapa pedig életében először hagyott nyerni, holott vesztésre álltam. Malmot csinálhatott volna, de úgy tett, mintha nem látná a kínálkozó lehetőséget, én meg a következő körben leszedhettem a bábuját. Hárman voltunk a szobakonyhás lakásban, amit belülről

mindig tágas palotának láttam. Egyik ablaka a hegyek felé, a másik az erdei vasút végállomása felé nyílott.– Szólj nagyapádnak, elkészült a bukta, meg kellene kóstolnia – utasított nagymama, amíg a malmot keresgéltem nagyapa újságjai között az esti játékhoz. A szoba ajtaját zárva találtam. Lenyomtam a kilincset, és beléptem az aranysárga fényben úszó helyiségbe. A sarkig kitárt ablakon a virágos nylonfüggönyt kivitte a huzat. Nagyapa nyitott szemmel feküdt a kanapén. – Csak tréfál velem – gondoltam. – Biztosan, jól megviccel az esti malmozás előtt, különben is nagymama buktát sütött, a közepükből együtt fogjuk kieszegetni a szilvalekvárt, mert a meleg, foszlós buktának is mindig a közepe a legfinomabb. – Nagyapa, kész a bukta! – szólongattam diadalittasan, mintha bármi közöm lett volna a puha kelt tészta elkészítéséhez, és még mindig azt hittem, csak játszik, pont úgy, ahogy éveken keresztül tette, a maga csöndes módján, mosolyogva. Minden erőmmel ösztönösen a szívét akartam masszírozni, hiszen párszor megmutatta, hol fáj neki. – Nagymama, Nagyapa nem akar felkelni többé – kiabáltam a szobába rontó nagyanyámnak. Két hét híján alig kilencéves voltam ekkor. Pontosan annyi, mint a játékosok bábui a malomban, mint az angyali karok a Bibliában, mint a háromszor hármas egység száma, mint a szibériai sámánlétra kilenc foka a magasabb világok felé.